

CUVÂNT ÎNAINTE

Patria lui Copernic, Chopin și Paderewski, renăscută în hotelele-i firești după 1920, merge cu pași repezi spre făgașul culturii universale. Polonia își dă seama de trecutul ei sbuciumat și caută, în toate domeniile de activitate, să ajungă în rândul Statelor civilizate. Cunoscută fiind energia și priceperea vecinului dela Nord, nu ne îndoim că merge pe drumul cel bun.

Poporul nostru având același ideal și aceleași interese, e atent la orice mișcare a nobilului popor polonez. Legăturile istorice din trecut sunt o mărturie de sentimentele ce-i purtăm. Iată ce ne-a făcut să dăm o atenție deosebită acestei viguroase nații și să închinăm, de data aceasta, paginile modestei noastre publicații, culturii actuale poloneze. A spune tot ce trebuie despre cultura actuală a unui popor, în convulsiunile sociale după marele război, e un lucru foarte greu și o muncă care cere timp. Note sumare și caracterizări generale, despre Polonia de azi, am dorit pentru cititorii noștri. Faptul acesta ne-a făcut să ne îndreptăm rugămintea către savantul român, domnul profesor universitar Petre Sergescu, care, prin relațiile științifice și culturale cu pretenii și colegii ce-i are în Polonia, era cel mai măsură să ne satisfacă stăruitoarea noastră dorință. Soția domnului profesor Sergescu, distinsă scriitoare și poetă, doamna Kastarska, e poloneză și actualmente trăește la Paris, fiind mereu în legătură cu lumea culturală și artistică poloneză și franceză. Doamna și domnul Sergescu, cu bunăvoința, înțelegerea și bunătatea ce-i caracterizează, au întrecut așteptările noastre. Le suntem profund recunoscători. Cititorii vor vedea, în paginile ce urmează, că avem pentruce fi mândri de valoroșii noștri colaboratori.

HYPERION

PREZENTAREA AUTORILOR

Este un adevăr elementar că tratatele și pactele încheiate de diplomați nu au tărie decât dacă se sprijină pe sentimentul predominant de simpatie reciprocă și de înțelegere a necesității alianței pe care-l are poporul întreg. Un tratat privit ostil sau cu indiferență de un popor, riscă ușor să devină „un petec de hârtie”. De aceea opera de căpătenie care trebuie întreprinsă pentru consolidarea pactelor și a actualului echilibru european, este o operă de înfrățire a popoarelor prin cunoașterea lor reciprocă. Este, de sigur, o operă grea și de lungă durată. Dar orice efort, în sensul înfăptuirii ei, e o operă mult mai utilă decât foarte multă vorbărie, iar autorii lor bine merită dela patrie.

Intre vecinii noștri cu cari trebuie să avem o strânsă alianță, Polonezii au un loc de frunte. Avem multe asemănări sufletești: ei sunt slavi latinizați prin religie, noi suntem latini cu mult sânge slav. Veacuri de-arândul, legături culturale polono-române au fost foarte intense și între momentele predominante ale acestei legături continue putem cita viața lui Miron Costin, domnia lui Despot Vodă, Academia dela Cotnari, studiile lui Gh. Asache, etc. Din punct de vedere al situației geografice, avem aceiași dușmani și aceleași interese. Iar economicște vorbind, înțelegerea deplină polono-română are ca consecință unirea basinului Mării Baltice cu acela al Mării Negre într'o singură entitate, ceace ar conduce la o formidabilă unitate și forță economică.

Ca atare, este de netăgăduit că o alianță sufletească polono-română e de cel mai mare preț pentru cele două popoare. Această alianță nu e posibilă decât prin cunoașterea noastră reciprocă, cunoaștere care să fie difuzată cu încetul în cât mai largi masse ale popoarelor polon și român. Evidența acestui imperativ a condus pe directorul revistei Hyperion, domnul C. Argintaru, la ideea consacării unui număr special pentru *POLONIA*. Numărul de față a

vrut să fie o adunare de note sumare care să pună la curent pe cititor cu datele fundamentale ale diferitelor aspecte ale vieții din Republica Polonă: Arta, Literatura, Știința, Viața Economică, — sunt prezentate în schițe scurte numai în trăsăturile lor esențiale. Două studii istorice fac aluzie la legături din trecutul nostru: (Cardinalul Andrei Batory și Regele Ion Sobieski).

Cunoscând legăturile strânse pe care le am cu Polonia grație soției mele, domnul C. Argintaru mi-a cerut să prezint cititorilor pe autorii din acest număr. O fac cu mare plăcere, căci doresc să arăt că materialul adunat aci vine dela izvoare de mâna întâi și deci poate fi primit de publicul românesc cu toată încrederea.

Voiu proceda în ordinea în care se găsesc imprimate articolele.

Notele despre *Arta Polonă* le dă Profesorul W. TATARKIEWICZ dela Universitatea din Varșovia. Autor a numeroase volume despre Istoria Artei Polone și a numeroase monografii asupra principalilor artiști polonezi, domnul Tatariewicz e o autoritate necontestată în această privință în Polonia. Dânsul e membru al Academiei de Științe din Cracovia.

Doamna MARGA KASTERSKA încearcă să desprindă caracteristicile *literaturei polone din ultimii zece ani*, fără să se oprească la autorii anteriori. Dânsa e Doctor în litere dela Sorbona și Membră a Academiei Femenine de Litere din Paris. Autoare a multe volume de critică și istorie literară, ca: *Les Poètes Latins Polonais avant 1589*, *Légendes de Podlachie*, *Szkyce Polsko-Rumunskie*, 2 volume de poezii, etc.

Notele despre *ȘTIINȚA POLONA* le dă marele profesor W. SIERPINSKI din Varșovia. Om cu o deosebită energie și de o mare valoare matematică, domnul Sierpinski e animatorul și creatorul noiei școale matematice polone (de teoria mulțimilor). Grație lui, Polonia și-a înscris numele în literatura matematică mondială cu celebra revistă „*Fundamenta Mathematicae*”. Autor a peste două sute de note și memorii matematice și a multor volume de sinteză, domnul W. SIERPINSKI e Președintele Societății de Științe și litere din Varșovia (de fapt Academia de Științe din Varșovia) și e Membru al Academiei din Cracovia. Mare filoromân, domnul Sierpinski a luat parte la ambele congrese ale matematicienilor români și ne-a făcut onoarea de a ne da cursuri, în două rânduri, la Universitatea din Cluj. Acum doi ani a creat prin eforturile sale tenace și entuziaste *Liga Polono-Română* din Varșovia, al cărui Vice-președinte este. Academia Română l-a ales anul trecut membru corespondent.

Profesorul R. RYBARSKI dela Universitatea din Varșovia dă note despre *Posibilitățile economice ale Poloniei*. Domnul Rybarski e o autoritate recunoscută în economia politică. Multe din volumele și cursurile sale de economie politică au fost traduse în diferite limbi apusene, mai ales în cea engleză. Domnul Rybarski e

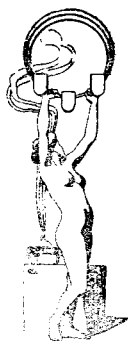
un important personaj politic în Polonia. Deputat de mulți ani, dânsul e în Camera Polonă, leaderul partidului Național-Democrat.

Domnul *H. de MONTFORT*, profesor la Școala de Științe Sociale din Paris și secretar la Academia de Științe Morale și Politice din Paris. E un mare cunoscător al Poloniei și a dat la iveală multe volume despre politica orientală, Țările Baltice, Germanismul și Poloniei, etc. Dânsul ne dă o notă despre mormântul cardinalului Andrei Batory, cunoscut la noi din timpul lui Mihai Viteazul.

Despre Regele Ion Sobieski, scrie câteva cuvinte domnul *C. CHOWĂNIEC*, doctor în litere, directorul Bibliotecii Polone din Paris. Dânsul e specialist în epoca lui Sobieski, despre care a publicat deja câteva volume. În anul trecut, a făcut la Universitatea din Vălenii de Munte trei lecții despre *Politica moldovenească a lui Sobieski*.

Incheind această „prezentare“, cer iertare că am dat la iveală și o traducere a mea a unui sonet al lui *KASPROWICZ*. Am ieșit astfel din domeniul preocupărilor mele obicinuite. N'aș fi făcut-o dacă ar fi existat alte traduceri din poezia polonă. Dar, în lipsă de altceva, am fost silit să dau aceste versuri pe care le-am tradus pentru mine și soția mea, acum nouă ani, în momentul dureros când am aflat moartea lui *KASPROWICZ*. Căci, acest poet a fost, necontestat, cel mai mare poet de până azi, al Poloniei veacului al XX-lea. Geniul său mistic e o expresie perfectă a marei neliniști sufletești caracteristice veacului nostru.

Petre SERGESCU

NOTE DESPRE ARTA POLONĂ

Dacă vreun străin ar vrea să înțeleagă arta polonă, trebuie să țină seamă de următoarele șapte împrejurări.

1. Artă polonă reprezintă o perioadă lungă de dezvoltare, care a durat aproape o mie de ani. Cele mai vechi monumente de arhitectură în Polonia, ca biserica St. Felix și Adaukt din Cracovia, sunt din veacul al XI-lea. În veacul al XI există la Vavel (în Cracovia) palatul prinților, care a dispărut mai târziu, pentru a fi înlocuit prin alte clădiri. Totuș, se văd și azi fundamentele sălei cu 24 de coloane a palatului primitiv. De-atunci arhitectura și artele decorative au urmat o cale evolutivă neîntreruptă în Polonia, fiind urmate de aproape de sculptură și pictură.

2. Dintre monumentele cele mai vechi al artei poloneze nu au rămas în ființă decât un număr restrâns. Puține țări au fost așa de mult devastate de războaie ca Polonia. În evul mediu s'au abătut asupra ei invaziile tătare. În veacul al XVII-lea, invazia suedeză lăsa țara aproape distrusă; nici un oraș n'a scăpat neatins de acest potop al prăpădului. Granițele de Est și de Sud ale Poloniei au fost distruse de invazii turcești și ucrainene. În aceste regiuni nici nu se găsesc monumente intacte mai vechi ca veacul al XVIII-lea. Ceeace a fost salvat, a pierit în timpul războiului celui mare. Cu excepția unei mici părți din Franța, unde a avut loc lupta de tranșee, nici o țară n'a suferit așa de mult ca Polonia de pe urmă războiului. Cartea profesorului T. Szydlowski, *Ruinele Poloniei*, dă o imagine a imensei devastări a Poloniei în regiunea sudică. Dar războaiele n'au fost singurele cauze de distrugere. În tot veacul al XIX-lea, Polonia a fost subjucată de străini, a căror stăpânire nu ținea de loc să păstreze monumentele culturii poloneze. Mai ales Rușii se sforțau pe cât puteau să ștergă orice urmă a acestei culturi. Bisericile au fost confiscate, palatele au fost transformate în cazărmi, bibliotecile și colecțiile au fost transportate în Rusia. Iată tabloul activității rusești. După războiu, și după pacea de la Riga, o parte din colecțiile răpite a fost readuse în Polonia; dar aceasta nu reprezintă de cât o parte din pierderile suferite.

3. Polonezii dinainte de veacul al XVIII-lea nu făceau ei înșiși artă. Ei o apreciau mult, nu regretau nimic pentru ornarea biseri-

celor și palatelor lor. Dar ei socoteau producția artistică drept o lucrare de caracter inferior. De-aceia Polonia a fost multe veacuri o țară foarte favorabilă artiștilor străini. Veneau arhitecți, sculptori, pictori, bijuteri, etc., din străinătate. În evul mediu veniau mai ales Germani, vecinii ai Poloniei. Dar bisericile cisterciene, foarte frumoase, din veacul al XIII-lea, sunt opera francezilor. Începând cu Renașterea, artiștii străini veniți în Polonia au fost mai ales italieni și ei au rămas de atunci cei mai însemnați artiști polonezi, dar străinii au dominat mult timp, așa că e mai prudent de

Primăvară, ulci de Lempika

spus „Arta în Polonia“ decât „Arta poloneză“, când vorbim de începuturile artei. Totuși, această artă e o probă de simțul artistic și de gustul vechilor polonezi. N'a fost nici un curent artistic nou care să nu fie reprezentat în Polonia: avem admirabile clădiri în stilul roman și gotic. Încă dela 1500 apare cea mai pură artă a Renașterii italiene, iar barocul se găsește deja înainte de sfârșitul veacului al XVI-lea. Pictura a fost foarte dezvoltată în evul mediu, dar după aceea a căzut pe planul al doilea, căci era ușor de adus tablouri din străinătate. În schimb sculptura s'a dezvoltat fără întrerupere cu mult succes.

4. Arta străină s'a modificat cu timpul, luând *forme poloneze*. Chiar stilul gotic are trăsături caracteristice. De pildă, la Cracovia el întrebuințează cărămida și piatra. În Nordul Poloniei el are proporții greoaie și scunde, necunoscute în străinătate. Ceva mai mult, Renașterea a început în Polonia prin forme pur italiene, dar după cincizeci de ani, și-a creiat forme proprii, din care cea mai cunoscută este coperișul înalt și caracteristic. „Atica“ aceasta înal-

tă și caracterizează palatele, primăriile și clădirile urbane. Bisericele poloneze ale Renașterii, diferă mult de cele din Apus. Barocul a știut să creeze forme originale în clădirea bisericilor, mai ales în spre granița de Est. Chiar clasicismul veacului al XVIII-lea a avut în Polonia o nuanță particulară, pe care o numim „Stilul lui Stanislas August“.

5. Arta populară polonă e expresia independenței artistice poloneze. Ea e reprezentată în primul loc prin arhitectura în lemn, una din particularitățile cele mai curioase ale Poloniei. Prin însăși natura lucrurilor, această arhitectură are mai puține monumente de cât arhitectura în piatră. Totuși, ceace ne rămâne — și mai ales bisericile din Sudul țării — ne impresionează prin formele îndrăznețe, originale și frumoase. Arhitectura în lemn, complectată prin sculptură și pilocromie, păstrează același caracter original.

6. Tranziția în arta polonă s'a efectuat către sfârșitul veacului al XVIII-lea, când s'a trecut spre orientare națională. Aceasta a avut loc în timpul domniei ultimului rege al Poloniei, Stanislas August, și grație lui, el răspândea stilul clasic cel mai internațional și aducea încă artiști străini, dar în același timp căuta să creeze un mare număr de artiști polonezi. Activitatea lui a dat un rezultat bun. Artiștii străini se împuținează în Polonia, și artiștii naționali își fac apariția. Până și obiectele reprezentate devin de altă natură în noua orientare națională. Înainte vreme pictura se interesa mai ales de portrete, subiecte mitologice sau biblice, de acum înainte ea s'a îndreptat către subiectele poloneze. În tot veacul al XIX-lea ea s'a ocupat mai ales de *viața poloneză*.

7. Arta polonă din veacul al XIX-lea a jucat un rol mare în viața poporului. Polonia era subjugată, aproape toate căile de manifestare a energiei naționale erau închise. Stăpânitorii înăbușeau orice manifestare sufletească poloneză. De-aceia arta a trebuit să mențină ideea națională. În prima jumătate a secolului această sarcină a avut-o poezia. Ea a produs o serie de admirabili poeți naționali polonezi. În a doua jumătate a veacului, pictura a îndeplinit acest rol. Schimbarea din timpul lui Stanislas August și care-i dăduse caracterul național, a pregătit-o pentru acest rol. *Matejko*, prin pânzele sale mărețe, a căutat trecutul glorios al țării; *Grottger* reprezintă lupta polonezilor împotriva asupritorilor; *Malcewski* a arătat soarta exilaților în Siberia, cari luptaseră pentru libertate, iar mai târziu a dezvoltat ideologia Poloniei în pânzele sale simbolice; *Chelmonski* făcu celebră gingășia peisagiului polonez, iar *W. Kossak* a imortalizat viața la țară în Polonia. Acești artiști au servit nu numai arta, ci și cauza națională. Și ei au servit-o în mod eficace. Să ne amintim de aceasta când privim și judecăm opera lor.

Iar când sarcina lor a fost îndeplinită, când țara și-a recăstigat libertatea, arta poloneză a veacului al XX-lea a putut să se îndrepte spre o țintă pur artistică.

Władysław Tatarczyński

NOTE DESPRE LITERATURA POLONĂ DE DUPĂ RĂZBOI

Imprejurările istorice au făcut ca literatură polonă dinainte de războiu să aibă o altă orientare decât cea de azi. S'a spus că mulți autori din veacul trecut au fost prea naționaliști și și-au divinizat prea mult patria. Afirmarea aceasta nu e dreaptă. În fiecare epocă și la orice popor se găsesc autori la cari predomină iubirea de neam și alții la care acest sentiment lipsește. De altfel, Polonia veacului al XIX-lea și mai ales a începutului veacului al XX-lea are mulți scriitori cu deviza *artă pentru artă*. Nu trebuie uitat nici faptul că Polonia a fost străbătută, în timpul lor, de toate marile curente literare apusene.

Dar este neîndoios că acest neam, lipsit de o existență politică mai mult de un veac, avea ca ambasadoare *literatura*, care a jucat un rol proeminent mai ales în ultimii cincizeci de ani.

Războiul a schimbat aceste stări de lucruri și cu ele și rostul scriitorului polonez s'a schimbat, devenind acela al oricărei literaturi în țările libere și de mare cultură. Deocamdată suntem la primele dibueli și nu putem prevedea ce va fi literatura viitorului. De altfel, acest caracter nou nu s'ar putea preciza decât cu generația de mâine, născută și crescută în libertatea de azi.

Literatura de azi cuprinde mulți scriitori dinainte de războiu ca *Sofia Nalkowska*, *Corneliu Makuszynski*, *Leopold Staff*, etc, iar pe de altă parte, scriitori cari nu s'au afirmat decât după războiu, ca *Ferdinand Goetel*, *Anton Slonimski*, *Maria Dabrowska*, etc

Mulți scriitori fac parte din grupul guvernamental dăător al „manei cerești“, al onorurilor și al misiunilor lucrative; alții protestează și se înscriu în opoziția îndârjită, alții, în fine, scandalizează uneori publicul, manifestând crede-ul lor independent și cerând înainte de orice dreptul de a face ce le place. Toți au dreptate, în fond, căci fiecare ia fericirea unde o găsește, iar independența morală și spirituală, ca și spiritul combativ, au fost în toate timpurile un mare lux, nu numai pentru scriitori.

În *romanul* polonez de azi se înscriu câțiva scriitori cu totul caracteristici ca *F. Goethel* și *Maria Dabrowska*, fără îndoială foarte interesantă și plină de talent. Într'un roman de războiu *Goetel* a încercat să definească, punându-le față în față, mentalitatea Polonezului, slav latinizat prin cultură și religie, și mentalitatea Rusului, slav oriental și bizantin. În un alt roman el studiază des-

orientarea foștilor luptători, reveniți în viața normală, care li se pare acum anormală, după atâtea peripeții și încercări. Aceste două fresce ale influenței marilor svârcoliri ale războiului asupra sufletelor, sunt demne de a figura în cea mai bună antologie a literaturii mondiale de după războiu.

Maria Dabrowska și-a propus să descrie viața nobilimei dela țară din Polonia, începând dela Revoluția din 1863 și până azi. Romanele sale sunt lungi, minuțioase, puțin în genul balzacian. Ele ne oferă câteva „tipuri“ foarte bine observate și redade.

Portretul D-nei M. K., ulei de П. Lochakov

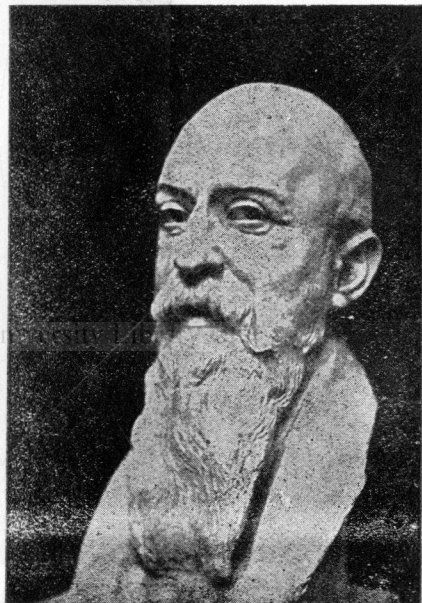
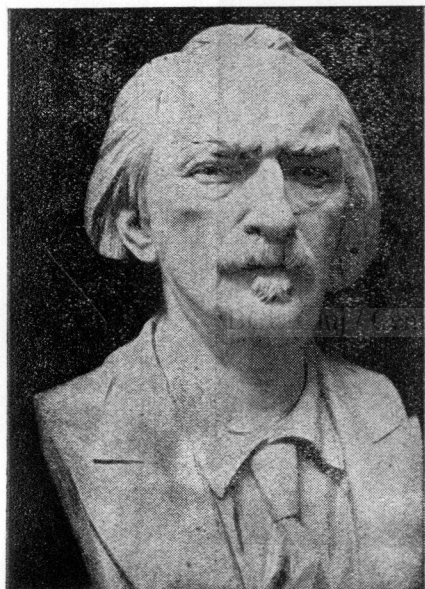
Tot în ceea ce privește romanul, trebuie să cităm pe domnul *Kaden-Bandrowski*, scriitor „oficial“ azi.

Intre poeții de după războiu, trei nume sunt intru câtva simbolice pentru tendințele de azi. *Carol Hubert Rostworowski*, poet și dramaturg mistic religios, de mare elan și de multă nobleță în idei, a scris drame în versuri ca *Iuda*, *Caligula*, *Copiii teribili*, care ar merita să fie cunoscute și în afară de granițele Poloniei. Mystic este și *Emil Zegadlowicz*, dar mai senin, mai duios și mai dureros în acelaș timp. Uneori, poezia lui respiră o gingășie rustică, și primăvăratecă. Totdeauna e plină de o mare seninătate. *Zegadlowicz* e un mare prieten al României, el a dat foarte frumoase traduceri din poeții români. Traducerile ce a dat din *Eminescu* sunt printre cele mai bune traduceri ale operei marelui poet român.

Anton Slonimski este în acelaș timp poet, critic, polemist și autor a mai multe piese. Dar de sigur, că cea mai frumoasă parte

a operei sale, cea mai vibrantă și interesantă e poezia. Ea a fost mult discutată. Dar poate că nimeni n'a înțeles mai bine decât Slonimski și n'a subliniat mai precis deosebirea dintre literatura polonă dinainte și după războiu. El a exprimat-o și a subliniat-o, dar n'a conchis... De sigur că numai viitorul va putea pune concluzia.

Puține lucruri noi în teatrul și critica literară polonă de după războiu. Autorii sunt în cea mai mare parte dinainte de războiu, buni și interesanți, dar fără să aducă ceva prea nou, cu excepția dramelor lui Rostworowski. În critică sunt în frunte tot cei vechi

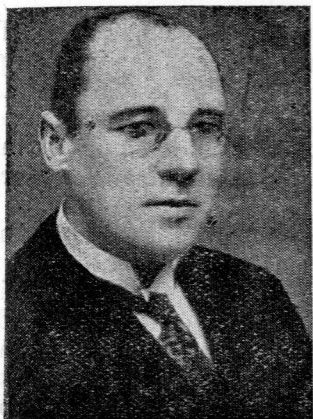

Paderewski și Iorga, sculpturi de Bick

dinainte de războiu: *I. Lorentowicz, Iszykowski, Boy-Zelenski*. Câți va critici mai tineri se afirmă prin cărți erudite și interesante, care au, de sigur, valoare. Sunt și numeroși istorici ai literaturii poloneze, ca, de pildă, între cei mai vechi, *A. Brückner*, iar între cei cari și-au început cariera literară înainte de războiu, dar care au publicat mai ales după războiu, *Iuliu Kleiner*. Acesta din urmă s'a specializat mai ales în studiul epocii romantismului polon.

Fiindcă e vorba de literatura de după războiu, nu putem să trecem sub tăcere că anul acesta s'a creat *Academia Poloneză* (pentru literatură, 15 membri). Această instituție va putea deveni utilă și înfloritoare și e o nouă probă de înaltele preocupări culturale ale Poloniei de azi.

Marya KASTERSKA

NOTE DESPRE ȘTIINȚA IN POLONIA

Știința polonă se dezvoltă azi în trei feluri de instituții: 1. instituțiile cu caracter de Academii; 2. Universități și Școli superioare; 3. în societăți consacrate de domenii speciale ale științei.

1. *Instituții cu caracter de Academii.* Aceste instituții sunt în număr de patru în Polonia;

a) *Academia Poloneză din Cracovia*, născută în 1872 din Societatea de Științe din Cracovia. Până la restituirea Poloniei, ea purta titlul de Academia de Științe din Cracovia. Sediul ei e Cracovia. Are patru secții: I) filologică, II) istorică și filosofică, III) matematică și științifică, IV) medicală.

Intre membrii ei activi străini se găsește și profesorul N. Iorga. Femeile pot fi membre ale Academiei, de pildă doamna Curie-Sklodowska e membru activ străin.

Timp de câteva decenii, 1872—1907, Academia din Cracovia fu singura instituție poloneză cu caracter de Academie. De-aceia, Polonezii din cele trei părți ale Poloniei o susțineau cu numeroase donații și fundații. Averea Academiei, pusă în rente de stat, a suferit o mare devalorizare după războiu. Dar i-au rămas proprietăți imobile. Împreună cu dotațiile Statului, aceste proprietăți permit Academiei să desvolte o mare activitate științifică și de publicații.

b) *Societatea de științe din Varșovia.* E cea mai înaltă instituție științifică din capitala Poloniei. Ea e urmașa primei Academii poloneze, *Societatea regală a amicilor științelor din Varșavia*, fondată la 1800 și suprimată de Ruși în 1832 după revoluția poloneză. Subt numele cel nou *Societas scientiarum ac litterarum Varsoviensis*, ea există din 1907. Sediul societății e palatul Staszic, clădire mai veche decât o sută de ani, edificată de unul din primii președinți ai societății, abatele St. Staszic, mare om politic și savant. Clădirea a fost confiscată, împreună cu toată averea societății, de către Ruși, cari au modificat înfățișarea palatului pentru ca nimic să nu mai poate aminti Polonezilor trecutul lor.

Abia acum câțiva ani i s'a putut reda înfățișarea primitivă. În fața palatului Staszic, se găsește statuia lui Copernic (opera sculptorului Tordwaldsen). Societatea de Științe din Varșovia are azi cinci secții: I) filologică și de istorie literară, II) istorică și filosofică, III) științifică (matematică și fizică), IV) biologică, V) tehnică și trei subsecții: 1. juridică și economică, 2. medicală, 3. agricolă.

Printre membrii ei străini, Societatea are trei savanți Români, profesorii D. Pompeiu, G. Țițeica și P. Sergescu.

Activitatea științifică, în ultimii 25 de ani, e reprezentată prin publicații care au 45.000 pagini. Societatea are o serie întreagă de institute de cercetări ca: institutul de biologie-experimentală M. Nenski, institutul de antropologie, muzeul arheologic E. Majewski, laboratorul de mineralogie, de neurobiologie, de radiologie, cabinete de filologie, matematică, istorie, etc.

În strânsă legătură cu societatea se găsește Institutul Francez și Institutul Maghiar, care sunt adăpostite în palatul Staszic. Nu ne îndoim că în curând se va crea și un Institut Român pe lângă societate, ceea ce va permite strângerea relațiilor culturale între Polonia și România.

c) *Academia de științe tehnice*. Intemeiată în 1920, compoziția membrilor ei e identică cu a secției V a societății de științe din Varșovia.

d) *Societatea de științe din Lwow*.

Aceste patru instituții cu caracter de Academie se deosebesc de celelalte grupări științifice poloneze: a) prin împărțirea membrilor (cari pot fi numai învățații și cercetătorii cu renume) în două categorii, activi și corespondenți; b) prin numărul de membri limitat de statute. Ele formează un *comitet interacademic*, care reprezintă în mod solidar știința poloneză.

Printre celelalte societăți științifice generale poloneze, cari nu au caracter academic cităm societățile de științe din Poznan și din Wilna.

2. *Universități și alte școli superioare*. Actualmente se află în Polonia 5 Universități de Stat: a) *Universitatea din Varșovia*. O universitate poloneză există în Varșovia între 1816 și 1832. Dela 1862 până la 1869, se află la Varșovia o Școală Superioară Poloneză, transformată în 1869, în Universitate Rusă. În 1915, după părăsirea Varșoviei de către Ruși, s'a instituit imediat universitatea Poloneză. Are azi 9 facultăți: trei de teologie (catolică, protestantă și ortodoxă), drept, medicină, umanistică, științe, farmacie, veterinară. Are 10.000 de studenți, 75 de profesori titulari și 37 agregati.

b) *Universitatea jageloniană din Cracovia*. E cea mai veche universitate polonă, creată în 1364 de regele Casimir cel Mare.

d) *Universitatea Ștefan Bathory din Wilna*, întemeiată în 1579 de Regele Ștefan Bathory, suprimată de Ruși în 1832 și reinviată de Polonezi în 1919.

e) *Universitatea din Poznań*, întemeiată în 1919.

Afară de aceste cinci universități de Stat, sunt două școale politehnice (Varșovia și Lwow), școala de mine din Cracovia, două Academii de Belle Arte (Varșovia și Cracovia), Școala superioară agricolă (Varșovia), Academia Veterinară (Lwow) și două universități particulare: Universitatea catolică din Lublin și Universitatea Liberă din Varșovia.

Numărul total al studenților polonezi e de 40.000.

Dacă se ține seama de faptul că înainte de războiu nu erau decât două universități poloneze (Cracovia și Lwow), se poate aprecia eforturile învățaților polonezi dela reînvierea Statului Polon, pentru a pune învățământul polonez la nivelul actual.

Până la legea din 1933, Universitățile aveau o autonomie destul de largă controlată de Stat. Profesorii erau numiți de Președintele Republicii, la propunerea Facultății, confirmată de Senatul Școlii. Catedrele ocupate nu puteau fi suprimate.

Ar trebui să vorbesc despre activitatea fiecărei ramuri de știință, spre a da o idee de rolul învățământului superior în Polonia. Cadrul acestui articol nu-mi permite aceasta. De-aceia mă voi mărgini la specialitatea mea, *matematică*.

Când am fost numit profesor la Lwow în 1910, erau în Universitățile polone numai patru profesori de matematică, doi la Lwow și doi la Cracovia. Nu era nici un docent sau conferențiar. În aceste condiții nu se putea vorbi de o școală matematică poloneză. Azi avem 20 de profesori de matematică și peste 10 docenți, în Universități și Politehnice. După războiu, matematicienii polonezi au publicat peste o mie de lucrări în diferite reviste, polone sau străine.

Afară de publicațiile matematice poloneze care existau încă înainte de războiu: *Prace matematyczno-fizyczne* și *Wiadomosci matematyczne*, editate de profesorul S. Dickstein au apărut după războiu publicații noi ca *Fundamenta Mathematicae* (din 1920 în 20 de volume; 560 memorii; 132 de autori). la Varșovia, *Studia Mathematica* (4 volume), la Lwow, *Annales de la Société Mathématique polonaise* (10 vol), la Cracovia.

În plus, se mai publică memorii matematice în Buletinul Academiei din Cracovia și în Analale Societății de Științe din Varșovia.

Legăturile matematicii polone cu matematica română sunt foarte strânse. Matematicienii români publică lucrări în revistele polone (Pompeiu, Sergescu, Stoilow, etc.). Reciproc, matematicienii poloni publică în revistele române. La toate congresele matematice române iau parte delegați polonezi (la Severin au fost foarte numeroși).

Iată o schiță sumară a activității polone în domeniul matematicilor. În celelalte ramuri ale științei lucrurile se petrec în mod analog. De sigur că relațiile științifice polono-române ar putea fi și mai strânse, spre binele științei. Lwow și Cernăuți sunt așa de aproape unul de altul (abea câteva ore de tren) încât s'ar putea

stabili ușor un schimb de profesori între cele două universități, sau cel puțin vizite dese cu conferințe a profesorilor dela o universitate la cealaltă. Actualmente, formalitățile foarte complicate pentru obținerea pașaportului sunt o piedecă, care ar putea fi înlăturată cu puțină bunăvoință dintr'o parte și cealaltă.

3. *Societăți științifice specializate.* Există în Polonia diferite societăți de specialitate cari reunesc pe savanți lucrând în același domeniu: societatea de matematică, astronomie, fizică, chimie, geologie, botanică, istorie, etc. Sunt societăți generale pentru toată Polonia, având secții în fiecare centru universitar. În aceste societăți fierbe munca științifică cea mai intensă. Membrii lor fac comunicări (la ședințe) în care expun rezultatele cercetărilor lor științifice, se discută, se pun probleme noi, se fac dări de seamă despre ultimele publicații asupra subiectului expus, etc.

Vorbind de știință poloneză, e imposibil să nu amintim celebra instituție *Casa Mianowski* (institut pentru protecția științei). Fazele activității sale dela 1881) reprezintă, în afară de admirabilele și numeroasele sale publicații științifice, sentinele științifice de cel mai mare interes. Grație subvențiilor acestei case, s'au publicat foarte multe cercetări științifice. Mulți savanți au fost ajutați de Casa Mianowski, în momente grele.

Ca publicații științifice în primii 50 de ani de existență, Casa Mianowski a făcut să apară mai mult decât 1200 de volume, cu 426.200 pagini. Casa a acordat ajutoare la mai mult de 50 de periodice științifice, 2262 de subvenții pentru cercetări, 962 pentru savanți, 200 de ajutoare la societățile științifice, 130 de premii; în fine a acordat împrumuturi de aproximativ un milion de zloți (20 de milioane de lei), a dăruit peste 30.000 volume la biblioteci și la institute; întreține trei case de odihnă pentru muncitorii intelectuali (Otwock, Zakopane, Konstancin). De câțiva ani ea are tipografia ei proprie.

Înainte de războiu Casa Mianowski poseda terenuri petrolifere în Caucaz (legate ale inginerului Witold Zglenicki) care produceau două milioane de zloți pe an. Din nenorocire, aceste terenuri au fost pierdute acum și tratativele internaționale pentru despăgubirea științei polone de pierderea suferită nu au dat încă nici un rezultat, cu toate făgăduelile Sovietelor. Guvernul polon acordă o subvenție care încearcă să repare întru câtva această pierdere a Casei.

Acelaș scop cu Casa Mianowshi, îl urmărește *Fondul Național al Culturei*, creat prin un decret din 2 Aprilie 1928. Acest fond trebuie să proteje creația științifică și artistică poloneză. Dotația făcută de Stat acestui fond era în 1928-31 mai mult decât opt milioane de zloți (160 de milioane de lei) din care s'au cheltuit pentru ajutorarea științei mai mult ca cinci milioane, iar pentru arte mai mult ca două milioane. Acest fond e administrat de un comitet prezidat de Președintele Republicei. Membrii comitetului sunt: Președintele Consiliului de Miniștri, Miniștrii de Externe, Finanțe

și de Instrucție Publică. Direcția fondului aparține președintelui consiliului de miniștri care are ca ajutor un director al administrației fondului culturii naționale, care e actualmente Dr. S. Michalski, savant cunoscut pentru meritele sale în promovarea culturii poloneze.

Ca publicație a Casei Mianowski, apare — din 1918 — anual un volum intitulat *Nauka Polska* (știința polonă, nevoile sale, organizarea și dezvoltarea sa). El e consacrat studiului organizării științei, a bazei sale sociale și a condițiilor psihologice în care se elaborează știința. În plus, *Nauka Polska* publică articole consacrate stărei actuale a științei (o instituție socială) în Polonia și în străinătate, organizării și dezvoltării științei; ea conține o cronică a activității științifice în Polonia și străinătate. Până acum au apărut 16 volume din această importantă publicație.

Prof. Marian Sierpiński

POSSIBILITĂȚILE ECONOMICE ALE POLONIEI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În epoca de azi propaganda are o extindere imensă. O întâlnim peste tot, iar cititorul a devenit sceptic și privește orice articol scris de un străin despre țara sa, cu neîncredere. Subiectul meu poate provoca și el nedumerire și neîncredere: „Posibilitățile economice ale Poloniei“. Acest subiect ne face să privim cu optimism viitorul. Cum el se referă mai mult la *posibilitățile* economice decât la *starea actuală* a țării, el poate scăpa controlului.

Ori, eu nu vreau cu nici un preț să fac propagandă. Mai întâi fiindcă Polonia nu are nevoie în România de o astfel de propagandă, căci cele două țări se cunosc îndeajuns din cauza relațiilor lor. În al doilea rând, fiindcă situația economică a Poloniei seamănă cu aceea a României în multe privințe. De aceea, un cititor român va înțelege destul de ușor posibilitățile și greutățile economice ale Poloniei. Aceste două țări nu sunt necunoscute una celeilalte. De aceea, expunerea rece a *faptelor* va putea să vorbească dela sine. Aș vrea numai să răspund la problema: care sunt posibilitățile economice ale Poloniei în structura actuală a țării.

Polonia este înainte de orice, o țară agricolă. Cea mai mare parte a populației poloneze trăiește din agricultură. Aproape jumătate din suprafața Poloniei (48,6%) este ocupată de lucrările agricole. Dar asta nu vrea să zică de loc că Polonia are pământ arabil în deajuns pentru populația sa. În adevăr, în Polonia sunt 707 locuitori cari se îndeletnicesc cu agricultura pe 1000 hectare, pe când în Cehoslovacia sunt 614, în Franța 579, în Germania abia 504; nu-

mai în Belgia procentul e ceva mai mare ca în Polonia. Din un alt punct de vedere, în Polonia se găsesc 80 de oameni pe km. p. pe când în restul Europei (fără Rusia) media în 1928 a fost de 68 de oameni pe kmp. Polonia e mai dens populată ca restul Europei și în particular ca Franța.

Rezultă că Polonia nu e o țară care să-și poată permite o exploatare agricolă *extensivă*. Pământul polonez e puțin, nu există spații pentru colonizare, în unele provincii pământul e cu totul făfâmițat între țărani. Înainte de războiu, surplusul de populație din regiunile agricole, își găsea de bușeu peste ocean. Dar azi, această emigrație e stăvilită. Pe de altă parte, populația poloneză, mai ales cea dela țară, se înmulțește foarte repede. Chiar dacă cultura pământului, destul de neglijată azi, în unele provincii, ar deveni mai rațională, ea tot nu va avea nevoie de muncitori noi, cari vor trebui să-și caute ocupații aiurea.

Oare, găsi vor ei ocupații în industrie? În Polonia Centrală, marile centre miniere și industriale, ca Zaglebie, Lodz, Varșovia, absorbau deja decâteva generații supra populația regiunilor muntoase. Așa a luat naștere marea industrie care exporta departe în Orient. Polonia întruște condițiile naturale ca să desvolte o mare industrie, și aceasta nu este o creație artificială.

În ceea ce privește bogățiile miniere, cărbunele are cea mai mare însemnătate. În 1928, Polonia a produs 3,3% din producția mondială de cărbuni. În Europa, Polonia ocupă în această privință locul al patrulea, după Anglia, Germania și Franța, ea e înaintea Rusiei. Polonia ocupă locul *întâi* în producția de zinc în Europa și abia Statele Unite ale Americii o întrec cu puțin în această privință. În producția de fer, Polonia are locul al zecelea între statele Europene; tot cam așa (de și ceva mai bine) stă în privința oțelului. Producția petrolului este în descreștere. În schimb, industria textilă e înfloritoare, de și se bazează pe materii prime streine.

În fine, Polonia posedă un mare capital de forțe tehnice și de forțe de conducere, care-și găseau de lucru mai înainte în strănătate. Avem exemple pe lucrătorii de petrol din Zaglebie de Boryslav care au jucat un mare rol în refacerea minelor din Franța.

Dar astăzi au venit timpuri de criză cumplită, în lumea întregă, încât industria trebuie să-și încetineze avântul, iar șomajul devine foarte dureros în centrele industriale. Unii au încercat un reflux al populației muncitorești din orașe, în satele suprapopulate. Ori, mișcarea naturală este ca surplusul *dela sate* să se îndrepte spre orașe. Dacă nu găsește loc în industrie, trebuie să caute întrebuințare în comerț și în meserii. Dar comerțul polonez se găsește în aproape toate orașele și satele Poloniei, cu excepția provinciilor de Vest, în mâinile evreilor. Țăranul polonez luptă azi, sau individual, sau mai ales prin cooperatie, să se scape de acest intermediar. De aci s'a născut un teribil antagonism polono-evreu, căci evreii luptă să-și mențină monopolul comercial.

Prin urmare, vieața economică poloneză nu e unilaterală, nici pur agricolă, nici pur industrială. De sigur, în ceea ce privește cantitatea de pământ arabil, Polonia ocupă în Europa (cu excepția Rusiei) locul al treilea, după Germania și Franța, în privința bogăției în păduri avem locul al patrulea. Producția de seară se ridică la aproape o treime din producția totală a Europei, iar producția cartofilor la un sfert. În privința produselor miniere, Polonia are oarecare însemnătate pentru cărbuni și zinc, dar aceasta nu suferă comparație cu marile puteri industriale.

Deci, Polonia nu poate să se supună prin mari bogății. De pildă, ea nu va putea să se compare niciodată cu Rusia. Dar, ceea ce e caracteristic Poloniei, e un fel de echilibru al bogățiilor naturale foarte variate, și quasi independența față de străinătate în ceea ce privește importarea materiilor prime. Putem să ne hrănim singuri și chiar să dezvoltăm exportul unor produse agricole. Avem destule produse miniere, chiar pentru export. În privința importului, ne trebuiesc materiile textile, ferul și arama. Din acest punct de vedere stăm mai bine ca majoritatea țărilor europene. Nimeni n'ar putea afirma că Polonia este o creație artificială din punct de vedere economic și lipsită de condițiile unei bune dezvoltări economice independente.

Factorii geografici ajută și ei această independență. Basinelul Vistulei cuprinde cea mai mare și cea mai bogată parte a Poloniei. Nici un obstacol natural nu separă basinelul Vistulei de acela al Niemenului și de acelea ale fluviilor ce se varsă în Marea Neagră. Sistemul drumurilor de ape va putea cuprinde în viitor întreaga Polonia. Atunci, drumul dela Marea Neagră la Marea Baltică va căpăta o imensă însemnătate. Dezvoltarea comunicațiilor în acest sens va fi de mare preț și pentru relațiile polono române.

Caracteristica principală a situației economice a Poloniei constă în faptul că Polonia s'a reîntregit reunind într'un singur tot cele trei părți care au avut, timp de un veac, sisteme economice deosebite. Unitatea politică a fost relativ mai ușor de îndeplinit. Dar va trebui să se lucreze încă mult timp pentru a obține unitatea economică. Așa de pildă, rețeaua căilor ferate, moștenită dela trei state deosebite, nu prezintă nici o unitate. Căci erau mai mult linii strategice a căror însemnătate a pierit în noile condiții. Din cauza aceasta, Rușii n'au permis niciodată să se facă drumuri de fer pe malul stâng al Vistulei, tocmai unde sunt regiunile cele mai industriale. Trebuiesc deci transformate toate căile de comunicație, ceea ce necesită timp. Trebuie să adaug că s'au obținut deja unele rezultate în această privință.

Unele produse industriale au pierdut piețele dinainte de războiu (de pildă Rusia). Dar Polonia are o populație de aproape 34 de milioane de locuitori, așa că ar putea găsi în interior compensații pentru reducerea exportului.

Provinciile poloneze care au fost legate în veacul al XIX-lea la organisme de stat așa de deosebite ca Germania și Austria de o parte și ca Rusia de cealaltă parte, prezintă mari deosebiri eco-

nomice și culturale. Unificarea economică a Poloniei trebuie să aducă provinciile mai înapoiate din Est la nivelul celor mai înaintate din apus. De asemeni, față de marile deosebiri în situația populației agricole, se impune o întreagă politică de colonizări interne.

O mare greutate provine din lipsa de capitaluri. Războiul a durat în Polonia mai mult decât în alte țări, când pacea se stabilise în tot restul Europei. El a distrus mult; iar cheltuelile pentru organizarea Statului celui nou au fost mari de tot. Populația polonă este cumpătată dar inflația a distrus toate economiile. Marea industrie era în mâni străine încă dinainte de războiu. După războiu întrusiunea capitalului străin a fost și mai mare și apasă greu bugetul țării. Această datorie, față de capitalul străin, se ridică la 400—450 milioane de zloți pe an (circa 8miliarde de lei). Greutățile cresc încă din faptul că țările cari au dat banii, nu permit ca plata să se facă și pe cale de produse ale țărilor care au luat banii. Aceste greutăți se cunosc tot așa de bine și în România așa încât nu mai e nevoie să le subliniez.

Prima condiție pentru a scăpa de greutate este mărirea capitalului țării, ceea ce nu se poate face repede în timpurile de criză de acum. Dar e o problemă care se poate rezolva. Fără să ridice contra ei întreaga omenire, fără să închidă frontierele, cum o îndeamnă autarkia, Polonia poate să-și mărească producția internă și schimburile între sat și oraș și între diferitele provincii. Ea nu suferă de o criză de supraproducție, ci mai de grabă de lipsa de producție. În domeniul economic, ea depinde mai puțin ca alte țări, de conjectura mondială. De-aceea, în ciuda greutăților pe care le suferă azi, Polonia privește cu încredere viitorul ei economie.

Prof. Dr. Roman RYBARSKI
Deputat

MORMÂNTUL CARDINALULUI ANDREI BATORY

În veacul al XIV-lea, Franciscanii s'au instalat în Wartenburg, în Prusia poloneză. Ei au fondat acolo o mănăstire, care a cunoscut o mare prosperitate, dar care a început să decadă repede, așa în cât în veacul al XVI-lea, ea fu părăsită. Cincizeci de ani mai târziu, Franciscanii fură rechemăți la Wartenburg de către cardinalul *Andrei Báthory*, episcop de Warmie dela 1584 la 1599. Era nepotul marelui rege Ștefan Batory, al cărui al treilea centenar al nașterii a fost sărbătorit în 1933 în toată Polonia.

Lângă mănăstire se găsește biserica Franciscanilor care e și azi consacrată cultului catolic. Ea n'are turn, ca toate bisericile franciscane. Incepută în stilul gotic german tradițional, ea a fost restaurată și terminată de cardinal, care a dotat-o cu o fațadă în stil baroc. Cardinalul a construit în biserica aceasta, în 1598, o capelă închinată Sfântului Anton, unde și-a pregătit viitorul mormânt. El e îngropat acolo, alături de fratele său Baltazar.

Acest mormânt, ridicat și împodobit încă în timpul vieții cardinalului, este unul din cele mai frumoase monumente funerare din toată Prusia Orientală. A fost executat de un artist din Țările de Jos, al cărui nume s'a pierdut. El a întrebuițat, în cea mai frumoasă armonie, marmura roșie, neagră și albă. Statuia culcată a lui Baltazar Batory, îmbrăcat în armură, se găsește într'o nișă. Capul e rezemat pe mâna dreaptă și pe o perină; mâna stângă e îndoită pe piept și ține o spadă scurtă. Alături e statuia lui Andrei Batory în genunchi, rugându-se în fața unui pupitru pe care e pusă pălăria de cardinal, în porfir roșu. Figura este foarte viie. Deasupra mormântului e sculptat blazonul familiei Batory, susținut de îngeri.

Inscripția monumentului este următoarea:

„Andrei Batory, din Somlyo (Șimleul Silvaniei), cardinal al Sfintei Biserici Romane, episcop de Warmie, nepotul regelui Ștefan I al Poloniei, biruitorul Moscoviților, și nepot al lui Cristofor de Transilvania, era fiul fratelui lor Andrei și a fost onorat de regii Blonic Ștefan I și Sigismund III, de foarte nobilă familie. După multe schimbări ale soartei și ale fericirii, gândindu-se la moartea sa el a ridicat încă din timpul vieții acest monument funerar, pentru el și pentru fratele lui scump, la 1 Septembrie 1598“.

În biserică se găsește o listă a binefăcătorilor mănăstirii dela restaurarea în 1599 până la 1817, epocă în care guvernul german a gonit pe Franciscani și transformă mănăstirea într'o închisoare. Lista conține vreo sută de binefăcători, cardinali, episcopi, nobili, burghezi și oameni din popor. O inscripție povestește istoria mănăstirii dela fondare până în anul în care cardinalul Batory a rechemat pe Franciscani acolo.

H. de MONTFORT

SOBIESKI ȘI BĂTĂLIA DELA VIENA

S'au împlinit de curând 250 de ani de la bătălia dela Viena, care a izgonit pe Turci. Ea a avut loc la 12 Septembrie 1683. Aspectul care neimpresionează în primul rând azi când studiem acest eveniment este că acolo s'a sfârșit un imperialism, acela al osmaneilor, care timp de patru veacuri nu întâlniseră obstacole de neînvinși în drumul lor victorios contra dreptului popoarelor. Victoria dela Viena a oprit brusc înaintarea Turcilor. Iar meritul acestei victorii îi revine mai cu seamă regelui Poloniei Ioan III Sobieski. El avea comanda supremă a trupelor polone și austriace, el a conceput planul luptei, pe care l-a executat personal; atacul infanteriei poloneze, și mai ales șarja cavaleriei sale, a decis de victorie; în fine moralul trupelor poloneze, obicinuite să lupte cu Turcii, a reînăbătat trupele austriace, foarte deprimare.

Unii autori consideră victoria lui Sobieski ca o greșeală politică, deoarece ea a sfârșit peste un veac prin împărțirea Poloniei. Totuși, politica turcă a lui Sobieski nu a fost o improvizație sentimentală, ci a fost manifestată prin o serie de acte de adâncă înțelegere politică. Pentru a dovedi aceasta, e de ajuns să indicăm câteva motive care au determinat acțiunea lui Sobieski. Mai întâi: dezastrele politice ale patriei sale, nenorocirile familiei sale, moartea bunicului, unchiului și fratelui său în luptele contra inamicilor. De copil, Sobieski citea pe epitaful bunicului său Zolkiewski, ucis la Țețora: „Să se nască un răsbunător din cenușa mea“.

Luptele cu Suedezii, cu Moscova, cu Cazacii, cu Brandenburgul — în care lupte s'a format timp de zece ani — au pus în evidență marile lui calități militare și a decis de cariera lui.

În 1667, Sobieski s'a ilustrat pentru întâia oară la Podhajce, în luptă contra Tătarilor, și a obținut bastonul de hatman. Măreața campanie de douăsprezece zile, în 1673, care a spart valurile hordelor Tătare făcu din Sobieski mântuitorul Poloniei. În 1673

are loc bătălia dela Hotin, una dintre cele mai strălucite victorii ale lui Sobieski asupra Turcilor, a cărei faimă a străbătut toată Europa. Polonia alege pe învingător drept Rege.

O nouă etapă a destinului lui începe atunci. Abia fiind ales rege, el își dă seama de adevărata lui vocație: de a fi unealta lui Dumnezeu pentru înfrângerea păgânilor, de a servi drept „scut al creștinismului”. Intre 1673 și 1678, el ia ofensiva; dându-și seama că Polonia singură nu poate învinge pe Turci, el apelează la toate statele Europei să colaboreze pentru o nouă cruciadă. În 1683 încheie o alianță cu împăratul Austriei Leopold, tocmai în vederea acestei cruciade. Această alianță l-a adus lângă zidurile Vienei asediate și la victoria dela 12 Septembrie.

În acea zi, Sobieski a atins culmea gloriei. Legenda invincibilității semilunei s'a spulberat. Proiectele sultanilor de a subjuga toată Europa, ambițiile vizirilor, erau reduse în fărâme. S'ar fi putut crede că cu aceasta misiunea lui Sobieski era terminată.

Așa a crezut împăratul Leopold care începu tratative de pace a doua zi după victorie. Dar Sobieski întrevăde o nouă țintă, care abia acum se desemnează: știe că puterea Turcilor e slăbită și de aceea, în loc de pace pripită, el se gândește să ia ofensiva ca să sfârșească cu problema Turcă în istoria Europei. Scrie scrisori pline de entuziasm la toți suveranii Europei, îmbiindu-i să formeze o ligă anti-turcă; apelează la toate popoarele vecine: Români, Bulgari, Sârbi, Unguri; se gândește chiar la o alianță cu vecinii mai îndepărtați ai Turcilor: Moscova cea îndepărtată, Persia asiatică, Abisinia din Africa... Ar mobiliza trei sferturi din omenire, ca să obțină victoria cea adevărată, definitivă.

Dar această victorie n'o înțelegea ca o distrugere a poporului turc. Nici un moment nu s'a gândit la împărțirea Turciei.

Din nefericire, Sobieski nu și-a atins scopul. Contemporanii lui n'au fost la înălțimea visurilor lui.

Sobieski moare în 1696 neîndeplinind decât pe jumătate sarcina ce luase asupra-și. Imperialismul turc a fost fărâmat de el și Europa nu mai avea să se teamă. Inaugurată de Sobieski, „chesteținea Orientului” își va urma drumul pe care evoluția istorică i l-a sortit.

Astăzi reînviat prin aniversare, Sobieski ne apare mare și puternic ca acum 250 de ani. Cu aureola victoriei dela Viena, el e pentru noi un simbol al triumfului libertății asupra violenței și al victoriei idealismului în politica europeană...

C. CHOWANIEC

TÂNGUIREA LAODAMIEI

după Stanislas WYSPIANSKY

N'am să mai fiu nici când aproape
 De bucurii... Nici când...
 Căci au căzut peste iubirea mea
 Porți grele de aramă.
 Iubirea mea, o mângâieri curate,
 Se frâng zădărnice brațele-mi spre voi!
 Iubitul meu, de miere-i gura ta,
 Dar buzele-mi tânjesc de dor, cătând-o.
 De ce te-a smuls de lângă mine Orcus?
 Nepotolit cum altul nu-i mi-e plânsul,
 Și din dureri trăiesc, nefericita!
 Cîlindă 'n spasaturi sufletu-mi spre-al tău,
 Dar tu-mi rămâi pierdut pe veci.

Mi-ai fost lumina zilei și făclie;
 Un trandafir păream la pieptul tău.
 De ce-a căzut posomorât amurgul?
 De ce se stînge flacăra iubirii?
 Furtuna te-a gonit departe
 Și trandafirul moare, desfrunzit.
 De ce te-a smuls de lângă mine Orcus?
 Însîngerate-s rănile ce port
 În inimă, cum nu mai pot să fie,
 Și-mi plînge dornic sufletul cătându-l
 Pe-al tău, — dar tu-mi rămâi pierdut pe veci.

Înlănțuirea brațelor de foc
 Mă chinuiește 'n vis, mă urmărește.
 Iubirea ta, sclipirile din ochi-ți
 Îmbujorează 'n vis obrazii mei.
 Întoarce-te, întoarce-te o clipă,
 O clipă să-ți mai fiu aproape!
 Întoarce-te, întoarce-te o clipă,
 Să fiu de bucurie 'nlănțuită
 În chinurile mele; să cunosc
 Fugara mângâiere cum m'așteaptă, —
 Pe miue cea disprețuită, —
 În patul meu de-apururi singuratec.
 De ce te-a smuls de lângă mine Orcus?
 Nu sunt cu mine zeii 'ndurători?
 Îmi rătăcește sufletul spre-al tău
 Prin albele văzduhuri; rătăcește
 Pe plaiurile iadului, pe drumuri
 Mereu înșelătoare...

Dar sufletul mi-l strâng în neguri mute,
 Deși trăiește încă ; se re'ntoarce
 Plângând spre-acelaș trist culcuș ; nu pot
 Nici calea să mi-o tai prin Acheron ;
 Cei vii n'au cum să 'nfrângă străjile
 De sub pământ... De ce mă chinuiesc
 Atât de crud ? Mai grele decât toate
 Sunt rănilile și vaetele mele :
 Cu snflet frânt d-eo veșnică povară,
 Vai, știu că te-am pierdut pe veci !

Traducere de Al. IACOBESCU

CĂRAREA

după I. KASPROWICZ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 Alesu-mi-am un drum de sanie nebătut ;
 Zăpada rece 'n jur se 'nalță până 'n zări,
 Căci viforul cel rău, pe câmpul plin de flori,
 Un alb lințoliu de nea acum a așternut.

Și fruntea mi-e 'n sudori, căci lupt din răspuțeri
 Să merg mereu 'nainte 'n drumul ce croiesc.
 Inghetul și pusiu-aci acum domnesc,
 În locu 'n care-un cărd de corbi sbură și eri.

Iar cei ce trec pe drumul mare, zic :
 „Ce cauți nebune 'n locul unde nu-i nimic ?“
 Căci ei cunosc al vieței rost. Așa vorbesc

Și rād de dorul meu ascuns. Ci eu gândesc
 Să merg mereu pe calea 'n care mi-e sortit
 Să văd cum soarele-mi se culcă 'n asfințit.

Tr. de P. SERGESCU

Paris, 1925

TROIȚA AMINTIRII

Troița amintirii din pajiștea vieții
 O vântur în raza din albul dimineții
 Și merg curmeziș pe drumurile sorții
 Să nu-mi fie teamă de rânjetul morții.
 Insetat de tine, ca plaiul de secetă,
 Focul ce mă arde o clipă nu pregetă,
 Sugrumându-mi visul a avea trăit
 În glasul poenii de păsări grăit.

METEOR

M'asemăn unui meteor
 Căzut din negre depărtări,
 Ași fi căzut în alte lumi
 De nu m'atrăgea din zări

Privirile din ochi-ți negri
 Unde, ca 'ntr'un strop de rouă,
 Imi oglindesc demult norocul
 Și mă renașc ființă nouă,

Cu speranțe 'n viitor
 Și rădăcină prinsă 'n veac,
 Ca 'n rătăcirea mea prin ani
 Doru ui să-i gășesc leac.

POTOPUL IUBIRII

Ti-ai oțelit trupul cu raze de foc
 Împărțind lacom dragostea 'n roi,
 Ai năpădit câmpu 'ndrăgirii cu roadă
 Stropindu-l cu doruri ca apa de ploii.

Iar înfrigurarea privirilor limpezi
 Ti-au dăruit chinuri ce mângăie gândul,
 Ai risipit svonuri din tine pornite
 Să treacă prin inimi, fulger, cu rândul.

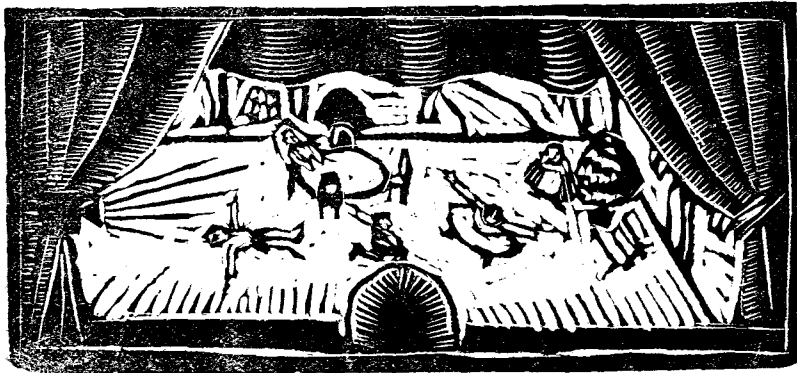
Ești joardă de vie, suită pe stâlp,
 Cu strugurii 'n floare ca 'n luna lui Mai,
 Boabă de mărgean găsită 'n adâncul
 Mărilor calde cu funduri de plai.

Arunci voluptatea 'n bulgări, din mers,
 Și potopul iubirii îl cântă pe ogașe,
 O dungă de stea s'a lungit pe cer
 Când drumul ursita ți-a croit în fașe.

IN LEAGĂN DE SPRÂNCENE

Chemările trupului nu poți să le numeri
 Când floarea dorinții îți tremură 'n umeri,
 În mers de cadână risipești buchete
 De patimi trăite în sbor de erete,
 Aluneci din brațe alb văduvit
 De gânduri pierdute în larg infinit
 Și 'n leagăn de sprâncene mângăi un cânt
 Pornit lăturalnic pe aripi de vânt,
 Să ducă pe drumuri cununi de iubire, —
 Podoabă de sâni pe frunte de mire.

C. ARGINTARU

TEATRU

RICHARD AL III-lea, drama lui *Shakespeare*, continuă să placă publicului clujan. De data aceasta a debutat tânăra scriitoare, domnișoara *Florica Ciura*, în rolul tinerei regine, jucând

D-ra Florica Ciura

cu multă naturaleță și gingășie, ajutată fiind și de un fizic frumos și șvelt ce-i dă un farmec deosebit. Poeta atât de apreciată, cu versurile ei sonore și pătrunse de-o adâncă sinceritate și muzicalitate, este și un element de valoare pe scena teatrală.

OPERA

ROMEO ȘI JULIETA, operă tragică în 5 acte de *Shakespeare*, muzica de *Gounod*. E prea cunoscută, din teatrul shakespearean, tragedia tinereții celor doi îndrăgostiți, Romeo și Julieta, căzuți jertfă a iubirii lor curate, înainte de 20 de ani, pe altarul Venerei. Premiera acestei opere, cu o muzică așa de duioasă, a plăcut publicului, datorită faptului că a fost cu pricepere montată de domnul C. Pavel, directorul general al Operii și rolurile bine distribuite. Domnul Tomel Spătaru a jucat frumos pe Romeo, iar domnișoara Ana Roja, ne-a dat o Julieta plină de viață și naivitate. Jocul amândorora a fost natural și plăcut. Restul ansamblului a fost la înălțimea celor doi parteneri.

AIDA, opera lui *Verdi*, se joacă mereu la Opera din capitala Ardealului. Ultima oară, rolul Aida a fost jucat de doamna Any

D-na Any Ducu

Ducu care a reușit să ne dea o Aidă, cât mai naturală și mai complexă de dureri. Vocea-i melodioasă și neforțată, a arătat ca doamna Ducu are posibilități scenice demne de remarcat, dovadă jocul d alalteri atât de bine desfășurat.

CĂRȚI

VITRINA CU PAPUȘI DE PORȚELAN, roman de *B. Iordan*. Autorul romanului atât de apreciat la apariție, *Normaliști*, e din nou în arena cărților cu o altă lucrare literară sub titlul de mai sus. În această scriere, domnul Iordan are o frază mult mai îngrijită și stilul mai curgător. Imaginile vin natural și pe alocuri are pagini de curată poezie. Povestirea e limpede, domoală și ține me-

reu atenția trează. Tânărul scriitor pășește pe calea sănătoasă a povestitorilor talentați în felul domnului Mihail Sadoveanu.

Acțiunea romanului se petrece într'un oraș de provincie și e presărată cu dragostea unui tânăr entuziasmat pentru o fată frumoasă, icoana visurilor lui, și care se termină printr'o despărțire ce are ca temei interesul material ce stă întotdeauna de-a curmezișul idealului. O dragoste curată și naivă, cum numai prin câte un colț de provincie se mai găsește astăzi, în această vreme de materialism acut.

REGELE RICHARD Al III-lea, dramă în 5 acte și 26 de tablouri de *Shakespeare* în românește de *Ion Marin Sadoveanu*. Inspectorul general al Operelor și Teatrelor Naționale, cunoscător profund al literaturii universale, ne dă într'o frumoasă limbă românească, opera dramatică cea mai grea și cea mai plină de dureri și răutăți omenești, *Richard al III-lea*, regele Angliei dela 1483.

Marele Willy desfășoară o acțiune și o tehnică dramatică cum rareori se poate întâlni în teatrul universal. Această dramă a fost jucată, la începutul acestui an, pe scenele teatrelor din București și Cluj și s'a bucurat de un mare prestigiu în fața publicului în ambele orașe. Traducerea distinsului scriitor, domnul Ion Marin Sadoveanu, îmbogățește cu o capo-d'operă literatura noastră dramatică, într'o formă și ținută cu adevărat artistică.

REVISTE

REVISTA SCRITOARELE, publicație literară, anul al VIII-lea, numerile 1 și 2 din Ianuarie și Februarie 1934, de subț înțeleapta conducere a doamnei *Aida Vrioni*, aduce un bogat și variat material literar. Pe lângă cunoscutele scritoare, ca doamnele: *Hortensia Papadat Bengescu*, *Margareta Miller-Verghy*, *Claudia Milian* și *Ticu Archip*, colaborează și scriitorii: *I. A. Basarabescu*, *Ion Minulescu*, *Eugen Lovinescu* și *N. Crevedia*. Tinerile și tinerii scriitori, cu versuri și proză, completează acest număr, interesant și prin cronicile literare și recenziile multor reviste. Doamna *Aida Vrioni* merită toată lauda pentru această frumoasă și necesară publicație.

HOTARUL, revistă literară și culturală, anul I, numerile 9 și 10 din Ianuarie și Februarie 1934, apare la Arad subț conducerea domnilor *Alex. Negură* și *Marcel Olinescu*, ca organ al Ateneului popular arădan. Umples un mare gol publicistic la granița de Vest și străduințele conducătorilor trebuie încurajate din toate punctele de vedere, mai ales că materialul publicat e ales și bine documentat. Formatul și ținuta de publicație serioasă fac cinste celor ce o redactează.